

РЕЦЕНЗИЯ

От

проф. д.н. Живко Иванов Драганов,
катедра „Международно право и право на ЕС“, ЮФ на УНСС

Относно: дисертационния труд на Бианка Валериева Тошева - Пешева на тема “Управлението на европейското въздушно пространство и трансформацията на суверенитета в контекста на международните отношения”, представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки, докторска програма „Политология (международни отношения и външна политика)”

Основание за представяне на рецензията е участието ми в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 267/02.02.2024 г. на Зам. ректора по НИД и международно сътрудничество на УНСС

1. Информация за дисертанта

Бианка Валериева Тошева – Пешева е бакалавър по „Международни отношения“ от УНСС от 2011 год. и притежава магистърска степен по “Европейска публична администрация” от Университета в Лиеж, Белгия. От 2011 год. до днес Бианка Тошева – Пешева работи главно в областта на

проектното финансиране по програми на ЕС. Тя е работила като експерт по програми и проекти в "Ди Ей Би Консултинг" ЕООД (2013), "Евростарт 2008" ЕООД (2013 – 2015), "Форчън Юниън" ООД (2016 – 2020) и в "Аврора Солюшънс" ЕООД (2016 -). Била е и ръководител на проект по ОП „Развитие на човешките ресурси“.

В периода 2020 – 2022 Бианка Тошева работи като финансов анализатор в „Ксерокс Бизнес Сървисиз България“, а от 2022 заема същата длъжност в „Тата Кънсълтънзи Сървисис България“ ЕООД. Бианка Тошева демонстрира траен и задълбочен интерес към материята на политическите науки, международните отношения и към изследванията на Европейския съюз, за което свидетелстват обучението ѝ в докторската програма, воденето на семинарни занятия по дисциплината „Политическа история на модерния свят“ и публикационната ѝ активност. Дисертантът владее английски, френски, испански и руски език.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд “Управлението на европейското въздушно пространство и трансформацията на суверенитета в контекста на международните отношения” представлява оригинално интердисциплинарно научно изследване. То е фокусирано върху актуалните и значими за развитието на международните отношения и за развитието на интеграцията в рамките на ЕС въпроси, свързани с държавния суверенитет и неговото упражняване. Авторът анализира посочените проблеми, и на основата на този анализ разкрива тяхното значение за развитието на една от особено важните и тясно свързани с упражняването на суверенитет области на сътрудничество между държавите – управлението на въздушното пространство.

Дисертацията е в обем от 208 страници. Съдържанието е разпределено в увод, три глави и заключение. Включени са фигури и таблици и списък с използваната литература, която обхваща общо 100 източника, по-голямата част от които представляват научни публикации на английски и на български език.

Направени са 140 бележки под линия. В края на всяка от главите се съдържа заключение и са формулирани основни изводи. В Увода авторът представя обекта, предмета, основния изследователски проблем, целите и задачите на изследването, методологията, изследователските въпроси и основната теза на дисертацията, а именно че поведението на държавите в ЕС се определя от склонността за отдаване на суверенни права, и че това е важна стъпка за постигането на целите на интеграцията. Според дисертанта динамиката на държавния суверенитет в областта на въздушното пространство се повлиява съществено от наднационалното сътрудничество и по-конкретно от развитието на инициативата Единно европейско небе. Приложената изследователска методология се основава на аналитичния и на интердисциплинарния подход.

Първата глава е посветена на анализ на суверенитета и на теориите за неговата същност. Без да пести усилия авторът е направил задълбочено и широко проучване на изследванията относно същността на суверенитета в международните отношения, на неговите проявления и на различните схващания и развитието им в течение на времето. Изследва се значението на конструктивизма в международните отношения и връзката му с различните проявления на упражняването на суверенитет.

Във втората глава авторът насочва вниманието си към модела на предоставяне на суверенитет от държавите членки на ЕС и упражняването на суверенитет от страна на Съюза. Разгледани са особеностите на Съюза като наднационална организация и въпросите, свързани със суверенитета, в това число компетентността на ЕС и принципът на върховенството на правото на ЕС. Направен е критичен анализ на процесите, свързани с предоставянето и упражняването на суверенитет от ЕС, на основата на икономическите и политическите процеси през второто десетилетие на 21 век.

Третата глава съдържа изследване на модела на управление на европейското въздушно пространство. Анализът е направен на основата на резултатите от предходните две глави. За да обоснове своите тези, авторът

включва и изследване и на предпоставките и последиците от оттеглянето на Великобритания от ЕС. Моделът на сътрудничество по отношение на управлението на европейското въздушно пространство е разгледан като проявна форма на явлението, което авторът определя като „трансформация на суверенитет“. То е в основата на авторовото разбиране за същността на суверенитета като средство за интеграция между държавите и за развитието на международните отношения.

3. Оценка на научните и научно – приложните приноси на дисертационния труд

Представеното съчинение притежава редица приноси, по-значимите от които са посочени по-долу.

Изследването представлява научна новост. Въпросите относно трансформацията на суверенитет в контекста на Единното европейско небе не са били предмет на самостоятелно научно монографично изследване у нас. Едновременно с анализа на механизмите на сътрудничество в управлението на въздушното пространство трудът представлява и изследване на проблемите, които се отнасят до динамиката при трансформацията на суверенитет в съвременните условия и в частност в рамките на ЕС. Дисертацията обогатява съществуващите знания в различни научни области: в областта на политическите науки, в областта на международните отношения, както и в областите на евроинтеграцията и правото на ЕС.

Като принос на труда могат да се посочат още: разработеният модел на състоянията на международната среда в контекста на трансформацията на суверенитет и променливите, които го определят; предложеният модел за представяне на трансформацията на суверенитет чрез три основни процеса; извеждането на факторите, които влияят на държавите при отдаването на суверенитет; и създаването на аналитична рамка, която интегрира факторите,

които се отнасят до задълбочаването на наднационалното сътрудничество по отношение на управлението на въздушното пространство.

Принос на дисертацията е задълбоченото проучване на разглежданите въпроси в достъпната научна литература. Обхванати са както национални, така и значителен брой международни източници. Авторът демонстрира познания в областта на международните отношения, а също и в областта на правото на ЕС. Следва да се открие интердисциплинарният подход при изясняването на поставените въпроси, който включва както изследване на проблемите и явленията в областта на политическите науки и международните отношения, така и в областта на правото. Оригинален е подходът на автора да се опита да приложи модели от психологията при търсенето на решения относно упражняването на суверенитета и развитието на международните отношения. Следва да бъдат посочени още опитът за предоставяне на дефиниция на суверенитета като движеща сила в развитието на международните отношения; разработеният модел на променливите при упражняването на суверенитет в международните отношения и концепцията за трансформацията на суверенитет чрез три основни процеса. Заслужава внимание изразеното от автора разбиране за необходимостта от възприемането в международните отношения на суверенитета и на суверенната държава по начин, който да отговаря на необходимостта от засилено международно сътрудничество, и който би позволил превръщането на държавите в активни участници в това сътрудничество, без това да намалява тяхната тежест като равнопоставени субекти, нито тяхната роля или значение. Приносен характер има използването на конструктивизма за очертаването на нови модели на упражняване на суверенитет.

4. Оценка на публикациите

Дисертантът е представил общо пет публикации по въпроси, свързани с темата на дисертационния труд. Четири от тях са самостоятелни, а една е в

съавторство. Две от публикациите съдържат анализ на управлението на Единното европейско небе: „Обща европейска армия/Единно европейско небе – хипотеза или идея от ново поколение?, „Европейски код: Сигурност“, Фондация „Фридрих Еберт“, „Център за европейски и международни изследвания“ (в съавторство) и „(Br)EXIT(S) и предизвикателствата пред Единното европейско небе, „Европейски разногласия и световен хаос“. Останалите три са фокусирани върху проблемите на трансформацията на суверенитет. Сред тях следва да се открие статията „Трансформация на суверенитета и поведението на държавите в условията на дезинтеграционни процеси“, публикувана в Изследователски етюди, том 9/2018, издателство „Авангард Прима“, София, 2018. Докладът „Новите идентичности в Европейския съюз през призмата на суверенната държава“, в който авторът поставя въпроса за връзката между създаването на обща европейска идентичност и упражняването на споделена и съгласувана ефективна върховна власт, също има приносен характер.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът се състои от Увод, в който авторът е представил обекта, предмета, целите, задачите, методологията, изследователските въпроси и изследователската теза, ограниченията на изследването, структурата и съдържанието на дисертацията, обобщение на отделните глави, Заключение, Справка за научните и научно-приложните приноси, списък на публикациите и Използвана и цитирана литература.

Авторефератът отговаря на изискванията относно неговата форма и съдържание и отразява коректно научните и научно-приложните приноси на дисертационния труд.

6. Бележки и препоръки

Към дисертанта могат да бъдат отправени някои бележки и препоръки, които съм формулирал по-долу.

Необходимо е да се направи терминологично уточнение при използването на понятието „суверенитет“ като понятие от областта на международните отношения и да се отграничи от дефиницията на същото понятие в други области. По-конкретно трябва да се посочи, че предложената дефиницията на „суверенитет“ и т.нар. „трансфер на суверенитет“ са понятия, използвани за целите на анализа на развитието на международните отношения и за разглеждането на суверенитета като позитивна сила и двигател на международните отношения.

Следва да се изясни, че ЕС не е носител на собствен суверенитет, а единствено упражнява суверенитет, който му е предоставен от държавите членки. Препоръчително е при разглеждането на областите и категориите компетентност на Съюза, да се разгледа и принципът на предоставената компетентност, който се явява фундаментален за упражняването на компетентност от ЕС.

На стр. 53 се посочва, че ДЛ е насочен към постигането на цялостен политически интегритет на държавите от ЕС. Тук трябва да се обърне внимание, че с ДЛ се въвеждат гаранции за зачитане на националната идентичност и за засилване на контрола от страна на държавите върху упражняването на компетентността от страна на ЕС.

На стр. 117 авторът анализира сътрудничеството между държавите в рамките на ЕС като нова форма на суверенитет. От гледна точка на правната наука това явление не се разглежда като нова форма на суверенитет, а като нов механизъм на сътрудничество между държави, при който те предоставят възможност на създадената от тях наднационална организация да упражнява временно и в ограничен обем предоставени от тях суверенни права.

Авторът е извел заключение в края на всяка глава, което води до ненужно повтаряне. Счита за достатъчно след всяка от главите да бъдат представени съответните изводи, а заключенията да бъдат общо представени в края на дисертацията.

Направените по-горе бележки и препоръки не променят изцяло положителната ми оценка на представения дисертационен труд.

7. Заключение

Дисертационният труд на Бианка Валериева Тошева - Пешева на тема “Управлението на европейското въздушно пространство и трансформацията на суверенитета в контекста на международните отношения” представлява оригинално научно изследване, което притежава редица достойнства и представлява принос за развитието на научните изследвания в областта на международните отношения и външната политика. Трудът отговаря на националните изисквания, установени в ЗРАСРБ и в Правилника за прилагането му и следва да получи положителна оценка.

Въз основа на цялостното ми впечатление за качествата и достойнствата на труда, убедено предлагам на научното жури да вземе решение за присъждане на Бианка Валериева Тошева - Пешева на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки, докторска програма „Политология (международни отношения и външна политика)”.

09.02.2024

гр. София

.....

проф. д.н. Живко Драганов